

Doç. Dr. Yunus KAPLAN

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Osmaniye/TÜRKİYE
yunuskaplan80@gmail.com

NAKKAŞ SÂ'Î'NİN EDİRNE'DEN İSTANBUL ŞUARASINA GÖNDERDİĞİ MEKTUP

THE POETIC LETTER NAKKAŞ SA'İ
SENT TO ISTANBUL POETS FROM
EDİRNE

ÖZ

Klasik Türk edebiyatında farklı konuları işleyen birçok edebî tür bulunmaktadır. Bunlardan biri hem manzum hem de mensur şekilleri bulunan mektuplardır. Mensur olanların genellikle münşeat mecmualarında derlendiği mektupların manzum olanlarına ise divanlarda ve çeşitli mecmualarda rastlanmaktadır. Günümüzdeki haberleşme amacıyla yazdıklarını söylemenin pek mümkün olmadığı manzum mektupların şairlerin hüner göstermek ve farklılık oluşturmak adına yazdıkları söylenebilir. Edebiyatımızda manzum mektuplar özellikle 16. yüzyılda rağbet görmüştür. Bunun da en güzel örneği, bu yüzyıl şairlerinden Deli Birader santıyla meşhur olan Gazâlî'nin memleket ve dost hasretini dindirmek amacıyla Mekke'den İstanbul şuarasına gönderdiği manzum mektup olmuştur.

Bu dönemde manzum mektup yazmayı tercih eden şairlerden birisi de Sâ'î'dir. Sâ'î, Edirne'de olduğu bir dönemde tıpkı Deli Birader Gazâlî gibi İstanbul şuarasına bir mektup göndererek İstanbul'dan ve burada yaşayan eş-dost ve tanıdıklarının hâllerini sormuştur. Şair bu şiirinde dönemindeki şair dostlarından, devrin ileri gelenlerinden ve İstanbul'un çeşitli semt ve yapılarından bahsetmiştir.

Bu çalışmada tür olarak divan şiirinin farklı ve renkli bir örneğini temsil eden Nakkaş Sâ'î'nin Edirne'den İstanbul şuarasına gönderdiği manzum mektubun şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durularak çeviri yazılı metnine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, 16. yüzyıl, Sâ'î, manzum mektup.

ABSTRACT

There are many literary genres which discuss the different subjects in The Classical Turkish Literature. One of them is the letters that both of their poetic and prosaic forms are available. The prosaic ones are generally gathered in the prose journals and the poetic ones of letters are seen in the collected poems and various journals. It can be said that the poets, that it is not quite possible to say that they write in the communication purpose today, write the poetic letters in order to indicate the talent and create the distinction. The poetic letters in our literature were in demand especially in 16th century. Its finest sample was the poetic letter that Gazâlî who was famous among this century's poets with the reputation of Deli Birader sent it to İstanbul Council from Mecca in order to ease the longing to the hometown and friend.

One of the poets who preferred to write the poetic letter in this period is also Sâ'î. He, like Deli Birader Gazâlî, sent a letter to İstanbul poets in a period when he was in Edirne, and asked after his acquaintances and friends from İstanbul and living in that place. The poet mentioned about his poet friends in his period, that period's notables and İstanbul's various districts and constructions in his poetry.

In this study, the form and content features of the poetic letter that Nakkaş Sâ'î who represented the different and colorful sample of the collected poem as a type sent it to İstanbul poets from Edirne will be considered, and its translated text will be included.

Keywords: Classical Turkish Literature, 16th Century, Sa'î, Poetic Letter.

Atıf@

Araştırma Makalesi

Yunus Kaplan. "Nakkaş Sâ'î'nin Edirne'den İstanbul Şuarasına Gönderdiği Manzum Mektup", *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal Of Academic Literature]*, Yıl 5, Sayı 11, Güz 2019, s. 53-76.

Yükleme Tarihi: 18.07.2019 «» Kabul Tarihi: 19.08.2019 «» Yayımlanma Tarihi: 31.10.2019

hikmet.593989

Giriş

Klasik Türk edebiyatında manzum ve mensur kaleme alınan edebî türlerin yanında surnâme, kıyafetnâme, gazavatnâme, siyer, hilye, pendnâme, sakinâme gibi manzum mensur karışık bir şekilde kaleme alınmış edebî türler de bulunmaktadır. Hem manzum hem de mensur özelliğe sahip türlerden biri de mektuplardır.

Arapça bir kelime olan mektup, yazmak anlamındaki “ketb” kökünden türeyen bir kelime olup “yazılmış şey” anlamına gelmektedir. Ancak Araplar bunun yerine daha çok kitâb, risale, ahd, vasiyye ve sahife kelimelerini de kullanmaktadır (Bozkurt 2004: 13).

Edebiyatımızda mektupla birlikte bu kelimenin Farsça karşılığı olan nâme kelimesi de sıkça kullanılmıştır. Farsçada nâme; “mektup, yazıt, rik’a, hat, kitabet, bir kâğıda yazılan yazı” anlamlarına gelmektedir (Dehhoda 1373: 19673).

Klasik Türk edebiyatında başta “nâme” ve “mektup” olmak üzere “şukka, ruk’a, kâime, nemîka, menşûr, tezkere, varak, kâğıt, risâle, arîza, arzıhal, buyruldu” gibi çok farklı kelimeler kullanılmıştır. Ancak bu kelimeler genel anlamda mektup manasına gelse de terim anlamı bakımından birbirlerinden ayrılır. Bu isimlerden münşeat mecmualarında hususi mektuplar için “şukka, arîza, mektup” ve “nâme” isimleri daha sık kullanılmıştır. Bunların içinde tek başına isim olarak kullanıldığı gibi terkipli olarak mektubun alt türlerinin adını da içerdiği için nâmenin kullanım alanı daha geniştir (Çakır 2005: 4-5).

Türk divan edebiyatı geleneğinde resmî ve özel mektuplar, inşa sanatı içinde kabul edilmiş; itinalı bir dil ve üslûpla yazılan mektuplar münşeat mecmualarında derlenmiş, hatta bu gibi mektupların kimlere nasıl bir tarz ve protokol üslûbuyla yazılması gerektiği hakkında didaktik mahiyette eserler kaleme alınmıştır. Bu tarzın mektup örnekleri, Tanzimat’tan sonra da bir süre devam etmiştir (Okay 2004: 17).

Klasik Türk edebiyatında münşeat türündeki eserler 15. yüzyıldan itibaren görülmeye başlar. Bu türde bilinen ilk eser ise Ahmed-i Dâî’nin *Teressül*’üdür. Bu yüzyıldan başlayarak sonraki yüzyıllarda da birçok münşeat mecmuası yazılmıştır. Lâmiû Çelebi, Gelibolulu Mustafa Âlî, Tokatlı Kânî, Nâbî gibi birçok ünlü şair münşeat sahibidir (Çakır 2005: 63).

Klasik Türk Şiirinde Manzum Mektuplar

Klasik Türk şiirinde manzum mektupların haberleşme amacından çok, şairler tarafından hüner göstermek veya farklı bir anlatım tarzı kullanarak farklılıklarını sergilemek için tercih edildiklerini söylemek daha doğru olacaktır. Çünkü bu minvalde yazılmış mektupların büyük bir çoğunluğunun muhataplarına gönderilip gönderilmediği, gönderildiyse bile muhataplarına ulaşp ulaşmadığı hakkında elimizde somut bilgiler bulunmamaktadır.

Manzum mektuplar; gazel, kaside, mesnevi, murabba gibi farklı nazım şekilleriyle kaleme alınmışlardır. Gazel şeklindeki mektuplara Hafız Ahmet Paşa (öl. 1632)'nin Sultan IV. Murad'a 1625 yılındaki Bağdat kuşatması esnasında yazıldığı tahmin edilen şiiri ile IV. Murad'ın aynı vezin ve kafiyeyle bu şiire cevabı; Kazasker Kınalızâde Ali Çelebi'nin Durak Çelebi (Nihânî)'yi yemeğe davet eden gazeli örnek verilebilir (Özgül 2005: 82).

Murabba nazım şekliyle yazılmış olanlara Ravzî'nin yedi bentlik bir mektubu ile Şehzâde Bayezid ile babası Kanuni'nin birbirlerine yazdıkları mektuplar örnek gösterilebilir (Özgül 2005: 84).

Bu türdeki mektuplar içinde iki veya dört beyitten oluşan kısa, özlü olanları da vardır. Bu tür mektuplar, bir davetname veya cevabı birkaç beyitten oluşan veciz ifadelerden müteşekkildir (Özgül 2005: 91).

Manzum mektuplar içinde mesnevi nazım şekliyle yazılmış olanlar, sahip oldukları beyit sayılarının fazlalığıyla diğerlerinden farklılık gösterir. Manastırlı Celâl Bey (öl. 1575)'in 125 beyitlik (Gölpınarlı 1965: 93-110) ve Mirza-zâde Ahmed Neylî'nin 96 beyitlik (Kılıç 1996: 193-204) mektupları mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır.

Manzum mektuplar içinde Deli Birader Gazâlî (öl. 1535)'nin Mekke'den İstanbul şuarasına yazmış olduğu mektubun ayrı bir önemi vardır. Aslen Bursalı olan Gazâlî, iyi bir eğitim aldıktan sonra çeşitli yerlerde müderrislik yapmıştır. Emekli olduktan sonra Beşiktaş'ta deniz kıyısında konak, mescit, zaviye ve hamam yaptırmak için *Cer-nâme* adlı bir şiirle başta sadrazam İbrahim Paşa olmak üzere devrin ileri gelenlerinden yardım istedi. Sonunda bu amacına ulaşan Gazâlî, hamamını Bursa kaplıcalarında olduğu gibi bir havuzla süslemiş ve bu yeniliklerle hamamı, İstanbul'un zevk ve sefa düşkünlerinin toplanma mekânı olmuştur. Öyle ki diğer hamamlar, bu yeni mekânla rekabet edemez hâle geldiler. Rakiplerinin kıskırtmaları ve bazı hoş olmayan dedikodular üzerine bu hamam

yıktırılmıştır. Bu hadiseye çok üzülen Gazâlî, elindeki her şeyi satarak Mekke'ye gitmiş ve orada bir mescit ve bahçe inşa ettirmiştir. Fakat hiçbir zaman İstanbul'daki havayı ve dostlarını unutmayan Deli Birader, gurbetteki sıkıntı ve üzüntülerini yine hezle yönelik bir üslupla İstanbul'a gönderdiği mektupta dile getirmiştir (Durmuş 2014).

Deli Birader'in Mekke'den gönderdiği bu mektubu, İstanbul şairleri arasında büyük bir yankı uyandırmış; Zâtî, Rûmî ve Kâtip Câfer Çelebi aynı üslupla bu mektuba cevap olarak manzum mektup yazmışlardır. Böylece divan şairleri arasında bu amaçla manzum tarzda mektuplaşma geleneği başlamış ve farklı şehirlerde olan birçok şair, bu tarzda birbirlerine mektup kaleme almıştır. Bağdatlı Rûhî'nin *Dîvân*'ında biri Basra'daki Ali Han'a diğeri ise Kelâmî Dede'ye yazdığı iki mektup (Ak 2001: 158-65), Râmî'nin Şam'dan İstanbul'a (Hamami 2001: 218-31), Riyâzî'nin Ereğli'ye (Okuyucu 2004: 259-62), Tûrâbî'nin ise Antalya'ya (Okuyucu 2004: 244-47) gönderdiği mektuplar bu türdendir.

Bu şekilde manzum mektup yazmayı tercih edenlerden birisi de 16. yüzyıl şairlerinden Nakkaş Sâ'î'dir. Sâ'î, Edirne'de olduğu bir dönemde tıpkı Deli Birader Gazâlî gibi İstanbul şuarasına bir mektup göndererek İstanbul'dan ve burada yaşayan tanıdıklarının hâllerini sormuştur.

Bu çalışmada tür olarak divan şiirinin farklı ve renkli bir cephesini yansıtan bu manzum mektubun şekil ve muhteva özellikleri üzerinde durularak çeviri yazılı metnine yer verilmiştir.

Sâ'î'nin Hayatı

Sâ'î; Kınalızâde Hasan Çelebi (Sungurhan 2017: 412), Rıza (Zavotçu 2009: 170) ve Riyâzî'ye (Açıkgöz 2017: 172) göre İstanbullu; Ahdî'ye (Solmaz 2018: 184) göreyse Edirnelidir. Asıl adı, Mustafa'dır. Eğitimiyle ilgili elde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Nakkaşlıktaki maharetiyle şöhret bulan Sâ'î, 1595 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Vefatına Bursalı Hâşimî (öl. 1627) “Gitdi Sâ'î reh-i fenâya bugün” mısraını tarih düşürmüştür. Mezarı, Silivrikapı haricindedir (Açıkgöz 2017: 173).

Eserleri

1. *Tezkîretü'l-Ebniye*. Mimar Sinan'ın ağzından nazım ve nesir olarak kaleme alınan bu eserde, Mimar Sinan'ın hayatı ve inşa ettiği eserlerin isimleri çeşitlerine göre on üç bölüm hâlinde verilmiştir (Saatçi 2008: 540).

2. Tezkîretü'l-Bünyâr. Yine Mimar Sinan'ın ağzından hatıraları ihtiva eden bu eser de nazım ve nesir olarak kaleme alınmış olup Sinan'ın çocukluk çağından mimarbaşı oluşuna kadarki hayatı ve önemli altı eserinin yapılışını hikâye etmektedir. Bunlar Şehzâde Camii, Kırkçeşme Su Tesisi, Süleymaniye Camii, Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan'ın bahçesindeki su dolabı, Büyükçekmece Köprüsü ve Edirne'deki Selimiye Camii'dir (Saatçi 2008: 540).

Daha önce birçok kişi tarafından yayımlanan *Tezkîretü'l-Ebniye ve Tezkîretü'l-Bünyân* üzerinde en son Hayati Develi ve Sâmih Rıfat tarafından tıpkıbasım, bu iki eserin çeşitli nüshalara dayanan edisyon kritiğini ve günümüz Türkçesine aktarılmış şeklini kapsayan yayımı yapılmıştır (Develi ve Rıfat 2002).

3. Ravzatü's-Selâtin. Bursalı Mehmed Tahir, Şehrîzâde Mehmed Said Efendi'nin *Nev-peydâ* adlı tarihinde Sâî'nin *Ravzatü's-Selâtin* adında bir eserden bahsettiğini bildirir (Yavuz ve Özen 1972: C.2/349).

4. Dîvân. Riyâzî (Açıkgöz 2017: 173) ve Kaf-zâde Fâ'izî (Kayabaşı 1997: 334), Sâ'î'nin *Dîvân* sahibi olduğunu bildirmişlerse de şimdilik bu eserin herhangi bir nüshasına ulaşılammıştır. Ancak çeşitli şiir mecmualarında şaire ait birçok şiir kayıtlıdır.¹

Nakkaşlığının yanında tarih düşürmedeki maharetiyle de meşhur bir şair olan Sâ'î, şairlik yönüyle tezkirecilerin takdirini kazanmıştır. Bir şair olarak onun en bariz vasıflarından biri de hicve ve hezle yatkın bir mizaca sahip olmasıdır. Özellikle Can Memi lakaplı şair Sâ'nî (öl. 1586-87) ile karşılıklı hicivleşmeleri meşhurdur. Bu yönü tezkireciler tarafından da dile getirilmiş ve çağdaşı olan Gelibolulu Âlî; *Kühü'l-Ahbâr*'ında Sâ'nî hakkında bilgi verirken “Sâ'î adlı şâ'irle birbirlerine yazdıkları hicivler şî'r erbabı şâ'irlerin mecmu'alarında yer almaktadır” (İsen 1994: 297) diyerek Sâ'nî'yle birlikte Sâ'î'nin de heccavlığına vurguda bulunmuştur.

Sâ'î'nin Edirne'den İstanbul Şuarasına Gönderdiği Manzum Mektup

Sâ'î'nin manzum mektubunun İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi “T 1532”, Süleymaniye Kütüphanesi “Çelebi Abdullah 315”, Edirne Selimiye Kütüphanesi “22 Sel 2309” ve Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi “ASL 322-339” numaralarda kayıtlı mecmualarda olmak üzere dört yazma nüshası bulunmaktadır. Nüshalardaki beyit sayısı, 63 ile 100 arasında farklılık göstermektedir.

¹ Yapmış olduğumuz kaynak ve mecmua taramaları neticesinde Sâ'î'ye ait olduğunu tespit ettiğimiz şiirleri ihtiva eden çalışmamız yakında yayımlanacaktır.

Sâ'î, manzum mektubunun 59. beytinde kendi mahlasını da zikrederek şiirin kendisine aidiyeti hususunda hiçbir tereddüde mahal bırakmamıştır:

*Muḥaṣṣıl **Sâ'î**-i āṣüfte-dil bu deñlü sa'y itdi
Eger sen daḥi a'lā eyler iseñ kendü iḥsānuñ b. 59*

Bu manzum mektubun ne zaman yazıldığına dair elde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak bazı beyitlerde şairler hakkında verilen bilgilerden hareketle mektubun yazım tarihi hakkında bir tahminde bulunmak mümkündür. Şair, aşağıdaki beyitte Ubeydî (öl. 1573)'nin öldüğünden ve Emrî (öl. 1575)'nin de artık gazel yazmaktan vazgeçtiğinden bahsetmiştir. Bu durumda Sâ'î'nin manzum mektubunu, Ubeydî'nin ölümünden sonra Emrî'nin ise ölümünden önce yazdığı anlaşılmaktadır.

*'Ubeydî yumdı göz dāru'l-fenādan eyledi rıḫlet
Ferāḡı var ḡazel ṭarzından **Emrî**-i sūḫandānuñ b. 52*

Sâ'î'nin, Hâtemî'nin Sultan II. Selim (sal. 1566-74)'in lütfuna mazhar olduğunu söylediği bir başka beyit ise bu şiirin II. Selim'in ölümünden önce yazıldığını göstermektedir:

*Sözini geçirür mi **Hâtemî Beg** sikke-şüretle
Düşende lutfına mazhar düşer mi şeh **Selîm Hân**uñ b. 15*

Her iki beyitteki bilgilerden hareketle elimizdeki bu manzum mektubun Ubeydî'nin ölüm tarihi olan 1573'ten sonra, II. Selim'in ölüm tarihi olan 1574'ten önce yazıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil Özellikleri

Sâ'î'nin manzum mektubu, şekil ve kafiye şeması bakımından kasideye benzemektedir. Ancak bu manzum mektubun divan şiirindeki klasik kasidelerin sahip olduğu nesip/teşbib, girizgâh, medhiye, tegazzül, fahiye ve dua gibi bölümleri bulunmamaktadır. 102 beyitlik bu şiir, aruzun “*mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*” kalıbıyla yazılmış olup revî ve ridf harfinden oluşan mürdef kafiye sahiptir.

Dil ve Üslup Özellikleri

Sâ'î, mektubunu sade ve akıcı bir dille kaleme almıştır. Konuşma havasının hâkim olduğu beyitlerde zaman zaman deyimler ve halk söyleyişleri de karşımıza çıkmaktadır.

Bu manzum mektubun dikkatleri çeken en bariz özelliklerinden birisi de Deli Birader Gazâlî'nin mektubunda olduğu gibi mizahi bir üslubun beyitler üzerinde kendini hissettirmesidir:

*Kaçurduğu uyuz tazısın añup daği ağlar mı
Yine **Ķanburi Kâşif** yürüğü mi k'orta meydānuñ b. 42*

*Daği **Topçı** 'Alīnūñ altı ayda doğdı bir oğlı
Babası kaçdı gıtdi anası Ķodı adın anuñ b. 55*

*Yağında küfri şābit oldu mı **Ķoca Malkoçuñ**
O Ķınzır oldu mı perhizkārı ehl-i tuđyānuñ b. 86*

Şair, bazı beyitlerde ise zikrettiği kişiler hakkında müstehcen ifadeler kullanmaktan çekinmemiştir:

***FaşıĶı Beg** sözini dinleyüp erbāb-ı 'irfāna
G...tini zarbgır hicv ile yırtar mı Ķizānuñ b. 17*

*Kekez ođlanlaruñ g...ti bezi ol **Şāmī**-i pāzeng
Yanınca destmālin götürür mi daği yārānuñ b. 8*

Muhteva Özellikleri

Sâ'î'nin mektubu, Edirne'den İstanbul şuarasına gönderilmiş olup bu bilgi başlıkta da açıkça belirtilmiştir. Deli Birader Gazâlî'nin mektubu ve bu tarzda yazılmış birçok manzum mektupta olduğu gibi Sâ'î, klasik Türk şiirinde haber getirip götürren saba/seher rüzgârına seslenerek şiirine başlamıştır. Bu seslenişte şair, sırasıyla İstanbul'daki bazı şahısların ve mekânların hâllerini sormuştur.

Şair; ilk yedi beyitte merak ettiği Galata, Tophane, Molla Hamamı, Karaman Senti, Boğaziçi yalılarını ve Bedesten'i sorar. Sekizinci beyitte ise devrin sultanü'ş-şuarası olan Bâkî'nin durumunu sorduktan sonra, diğer beyitlerde başta şairler olmak üzere birçok kişiden haber sorar. Nev'î, Sûsenizâde, İzârî, Misâlî, Sâni, İlmî-i Nâzik, Azîzî, Hâtemî, Belîğî, Hüdâyî, Fasîhî, Fürûğî, Tab'î, Lisânî, Sâdik Bey, Sâlihî, Ulvî, Emîrî, Muhtârî, İlmî-i Karamanî, Sırrî, Vâfî, Ferîdûn, Ali Bâlî, Hilmî, Hisârî Muslî, İbn-i Osman, Şeyhzâde, Hacı Mervân, Dürzî İbrahim, Kazzaz Mahmud, Kemâlî, Kör Cebeci Karaođlan, Urum Solak, İmamzâde, Camcızâde, Boyacızâde, Hevâyî, Kanburî Kâşif, Acemzâde, Kâbilî, Tacir Ali Bali, Kız Musli, Baba Müştak, Lutfî, Ubeydî, Emrî, Mîr Kaplan, Lâlin Kabâ, Topçu Ali, Lebîbî, Nüvisî, Sıyâmî, Nâlišî, Çeşmî, Peyâmî, Müezzinzâde, Cin Hüseyin, Muslî, Gedâyî, Ağaçcızâde, Yorgancı Süleyman, Haydarzâde, Yârî, Gonca Ahmed, Kara Yahya, Bayram, Turgud, Muslî, Altuncızâde, Takyeci Hoca, Hafızzâde, Seydî Musa, Siyavuş Paşa, Koca Malkoç, Şāmî, Şâfi'î, Kâtibî, Yeşil Bey,

Suyolcuzâde, Kefşger Yahya, Fedâyî Bey, Üsküdarlı Bulgur Ağa, Hanende Arslan ve Üzegirzâde bunlar arasındadır.

Zikredilen bu isimler arasında şairlerin sayıca önemli bir yer tuttuğu görülür. Sâ'î'nin belli bir düzen gözetmeden rastgele beyitlerde dile getirdiği Nev'î, İzârî, Misâlî, Sâ'nî, İlmî-i Nâzik, Azîzî, Hâtemî, Belîğî, Hüdâyî, Fasîhî, Fûrûğî, Tab'î, Lisânî, Sâdık Bey, Sâlihî, Ulvî, Emîrî, Muhtârî, İlmî-i Karamanî, Sırrî, Vâlî, Ferîdûn, Hilmî, Kemâlî, Hevâyî, Kâbilî, Lutfî, Ubeydî, Emrî, Lebîbî, Nüvisî, Sıyâmî, Nâlişî, Çeşmî, Peyâmî, Muslî, Gedâyî, Yârî, Şâfi'î, Kâtîbî ve Fedâyî Bey tezkireler ve biyografik kaynaklarda verilen bilgilere göre şairlikleriyle şöhreti yakalamış kişilerdir. Sâ'î'nin böyle bir tercihte bulunma sebebinin kendisinin de bir şair olması düşünülebilir.

Sâ'î, bu şairleri zikrederken onların sahip oldukları bazı özellikler hakkında da bilgiler vermiştir. Aşağıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere verilen bu bilgilerin tezkireler ve biyografik kaynaklardaki bilgilerle örtüştüğü görülmektedir. Bu bilgilerle ilgili bazı tespitler metindeki beyitlerden hareketle aşağıda örneklendirilmiştir.

Bâkî (öl. 1600), daha hayattayken büyük bir şöhrete kavuşmuş ve sultanü'ş-şuara unvanına sahip 16. yüzyılın en büyük şairlerinden biridir. Yazmış olduğu şiirler daha hayattayken çok beğenilmiş ve şiirlerine birçok şair tarafından nazireler yazılmıştır. Sâ'î de Bâkî'nin şiirlerinin hâlâ el üstünde tutulup tutulmadığını sorarak şairin bu özelliğine dikkat çekmiştir:

Dutarlar mı el üzre gül gibi eş'âr-ı rengînin
Şehî-şad gonce-femler yine Bâkî-i sühândānuñ b. 8

Kınalızâde Hasan Çelebi, İlmî-i Nâzik sanıyla meşhur olan Edirneli İlmî'nin sade, âşıkane ve yakıcı şiirlerinin olduğunu belirterek (Sungurhan 2017: 573) ondan övgüyle bahseder. Sâ'î de manzum mektubunda İlmî'nin şiirlerinin güzelliğinden bahseder:

Yine tarz-ı hasende şi'r dir mi 'İlmî-i Nâzik
Olur mı peyrevi vâdîlerinde ehl-i 'irfānuñ b. 13

Asıl adı İbrahim olan Hâtemî (öl. 1595), Hac dönüşünde Konya'ya uğrayarak Şehzâde Selim'e kasideler sundu. Önceleri "Mâtemî" olan mahlasını şehzâdenin isteği üzerine "Hâtemî" olarak değiştirmiştir. Hâtemî, II. Selim (sal. 1566-74) tahta çıkınca padişahın müteferrikası oldu (İsen 1994: 303; Kılıç 2010: 1502-03; Solmaz 2018: 146). Gelibolulu Âlî, Âşık Çelebi ve Ahdî'nin de ifade ettiği gibi Hâtemî'nin Sultan II. Selim'le olan yakın münasebetine Sâ'î de dikkat çekmiştir:

Sözini geçirür mi Hâtemî Beg sikke-şüretle
Düşende luğfina mazhar düşer mi şeh Selim Hānuñ b. 15

Bir ara hamisi Turak Çelebi'nin katledilmesi üzerine yazmış olduğu matla yüzünden Terzizâde sanıyla meşhur olan Ulvî (öl. 1585)'nin katli için Kanuni Sultan Süleyman tarafından ferman çıkarılır. Bu ferman üzerine korkudan kaçan Ulvî, II. Selim'in tahta çıkmasıyla birlikte tekrar İstanbul'a döner. Ancak gurbette geçirdiği korkulu günler sonucu yakalandığı kuruntu hastalığı nedeniyle şaraba müptela olmuş ve bu özelliği müderris olduktan sonra da artarak devam etmiştir. Sabah akşam meyhaneden çıkmaz olan Ulvî, ayyaş kimselerle düşüp kalkmaya başlar (Şahin 2014). Ulvî'nin bu özelliğini, Sâ'î de dile getirmiştir:

Sever mi Şâlihî 'Ulvî ider mi nûş-ı mey dâ'im
Daği pâ-mâl mi bi-çâre ol nağl-i ħurâmānuñ b. 20

Emir Hâşim Çelebi'nin oğulları olan Emîrî (öl. 1580) ve Muhtârî (öl. ?) kardeş iki divan şairidir (Kılıç 2018: 339). Bu iki şairin kardeş olma hususundaki tezkirevî bilgiden Sâ'î de bahseder:

Ya ol iki birâderler Emîrî ile Muhtârî
Geçinürler mi aqrânı yine Hassân u Selmānuñ b. 21

Sâ'î, manzum mektubunda yukarıdaki şairler dışında Yedikuleli Azîzî (öl. 1585)'nin bîkr-i mana bulmadaki kabiliyetinden, Belîğî (öl. III. Murad dönemi 1574-95) ile Hüdâyî (öl. 1584)'nin şiir yazmadaki üretkenliklerinden, Fasîhî (öl. ?)'nin hicivdeki maharetinden, Kâtip Sırrî (öl. 1574)'nin içkiye olan düşkünlüğünden, Lutfî (öl. ?)'nin birtakım dertlerinin olduğundan, Çeşmî (öl. ?)'nin bir hayli nüktedan oluşundan ve Sâdık Bey (öl. ?)'in ise lugaz söylemedeki maharetinden de bahsetmiştir. Sâ'î, bazı şairler hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu şairler; Lebîbî (öl. ?), Nüvîsî (öl. ?) ve Sıyâmî (öl. 1654-55)'dir.

Sâ'î'nin manzum mektubunda sadece şahıslar hakkında bilgi verilmemiştir. Her ne kadar Sâ'î, mektubun genelinde başta şairler olmak üzere İstanbul'daki şahısların son hâllerinden bilgi sahibi olma niyetini ön planda tutsa da İstanbul'un semtleri ve mimari yapılarından da dolaylı olarak bahsetmiştir. İstanbul, Edirne, Bursa, Galata, Tophane, Karaman, Balaban, Akbaba, Caferabad, Yenikapı, Molla Hamamı, Boğaziçi'ndeki kahvehane ve meyhaneler, bedesten ve Ekmel Tekkesi Sâ'î'nin manzum mektubunda adı geçen yer ve yapı adları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mektupta bahsi geçen bu yerler hakkında ayrıntılı tavsifler yapılmamıştır. Bu yerler, bahse konu olan şairlerle olan münasebetleri dolayısıyla dile getirilmiş ve bunlardan sadece birkaçının sahip oldukları özellikler ana hatlarıyla zikredilmiştir. Tophane semtinin rintlerin bir eğlence mekânı olması (2. beyit), Molla hamamının çokça rağbet görmesi (3. beyit),

meyhanelerin Boğaziçi sahillerinde bulunması (4. beyit), Karaman Semti'nin özellikle ikindi sonraları gezinti yeri olarak revaç görmesi (5. beyit), Yenikapı'nın güzellerin mekânı olması (60. beyit) ve Seydî Musa'nın kahvehanesinin Galata'da bulunması (84. beyit) yer isimleriyle ilgili verilen bu türden bilgiler arasındadır.

Çeviriyazılı Metin

Şehr-i Edirnedен Sâ'î-i Merhûm İstanbul Şu'arâsına İrsâl Eyledüğü Mektûbdur

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Haber vir ey şabâ luṭf it nedür aḥvâli devrânun
Yine ra' nâlığı var mı Sitanbul u Galatanun
2. Gider mi Top-ḥâne semtine âlây ile rindân
Olur mı sâz u söz ile yine seyri Ḥasan Ḥânun
3. Aḡar mı ayağına şu gibi hep şâf-meşrebler
Şafâ kâni durur ḡaḡḡâ bu kim ḡammâmı Monlânun²
4. Esîri mi yine cân ile her rind-i ḡadeḡ-peymâ
Leb-i deryâdaki mey-ḡânelerde nûş-ı şahbânun
5. Yalı seyri idüp ḡübân ile şân gösterürler mi
Çıkar mı³⁴ seyri her ikindiden şoñra Ḡaramanun
6. Muşâfât üzre mi ' uşşâḡ ile dil-berân cümle
Bedestende bahâsı nicedür⁵ atlas u kemḡânun

² **Molla Hamamı:** Banisi kayınvalidesi divan şairi Hubbî Hatun'dan dolayı Hubbî Mollası veya Molla Çelebi olarak da tanınan Anadolu kazaskeri Mehmed Vüsûlî Efendi'dir. Tezkirelerdeki kayıtlardan anlaşıldığına göre cami ve hamam Mimar Sinan tarafından 969/1561-62 yılında inşa edilmiştir (İyianlar 2005: 243).

³ Dipnotlarda nüsha farkları gösterilirken şu kısaltmalar tercih edilmiştir: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi "T 1532" (Kısaltması T), Süleymaniye Kütüphanesi "Çelebi Abdullah 315" (Kısaltması S), Edirne Selimiye Kütüphanesi "22 Sel 2309" (Kısaltması E), Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi "ASL 322-339" (Kısaltması SÖ).

⁴ Çıkar mı: olur mı T.

⁵ bahâsı nicedür: nice arşımı T.

7. Güzeller vaşf idüp zībā ğazeller dir mi şā' irler
Kemāli ile var mı iştihārī⁶ ehl-i ' irfānuñ
8. Dutarlar mı el üzre gül gibi eş'ār-ı rengin
Sehī-ķad ğonce-femler yine **Bākī**⁷-i sühāndānuñ
9. Yine⁸ **Nev'ī Efendinün**⁹ daħi nev-ġüftesi var mı
Kemāl ü fazl ile oldur ġüzīni nev' -i insānuñ
10. Daħi¹⁰ müşkil-küşā-yı ħalk mı ol **Sūzeni-zāde**¹¹
Sitānbulda añna maħşüş mı fetħi mu'ammānuñ
11. Şafāda mı ' **İzārī**yle¹² **Mişālī**¹³-i selīmü't-ṭab'
Kemāl-i i' tibārı var mıdur beyninde aķrānuñ
12. Muşaffā eyleyüp şemşir-i ṭa' n¹⁴ yine **Şānī Beg**¹⁵
Ġazādur diyü ķatline ider mi ķaşdın a' dānuñ
13. Yine ṭarz-ı ḥasende şī' r dir mi ' **İlmī-i Nāzik**¹⁶
Olur mı peyrevi vādīlerinde ehl-i ' irfānuñ
14. ' **Azizī Beg**¹⁷ yine merd-i ġüzin ķaşr-ı¹⁸ ' izzet mi
Alur mı kızlıġın her ġicede bir bīkr-i ma' nānuñ

⁶ iştihārı: iltifātı E.

⁷ **Bākī**: Devrin Sultanusşuarası olarak kabul edilen divan şairi (öl. 1600).

⁸ Yine: daħi T.

⁹ **Nev'ī**: Divan şairi ve ālim. Malkaralıdır. Asıl adı, Yahya'dır (öl. 1599).

¹⁰ Daħi: yine T.

¹¹ **Sūzenizāde (Ramazanzāde Mehmed Çelebi)**: Çaġdaşı ve meslektaşı Celālzāde Mustafa Çelebi'den ayırt edilmesi için Küçük Nişancı unvanıyla ve daha yaygın olarak babasına nispetle Ramazanzāde diye tanındı. Uzun süre Dīvān-ı Hümāyun kâtipliklerinde bulundu (öl. 1571) (Özcan 2003: 449).

¹² **İzārī (Pir Mehmed Efendi)**: Divan şairi. Bir müddet müderrislik yaptıktan sonra müderrislikten ayrılarak geçimini devlet büyüklerine nedimlik yaparak sağladı (öl. 1588).

¹³ **Mişālī (Edirneli Hasan Çelebi)**: Divan şairi. Edirnelidir. Asıl adı, Hasan'dır (öl. 1608).

¹⁴ ṭa' n: ṭab' ın T.

¹⁵ **Şānī**: Divan şairi. Asıl adı, Mehmed olup Can Memi lakabıyla tanındı. Divan sahibidir (öl. 1586-87).

¹⁶ **İlmī-i Nāzik**: Divan şairi. Edirnelidir. Asıl adı, Ahmed'dir. Çeşitli yerlerde kadılık yaptı (öl. 1600).

¹⁷ **Azizī**: Divan şairi. Asıl adı, Mustafa olup İstanbul Yedikulelidir (öl. 1585).

¹⁸ ķaşr-ı: ehl-i T.

15. Sözüni geçirür mi **Hâtemî Beg**¹⁹ sikke-şüretle
Düşende luḫfına maḫzar düşer mi şeh Selîm Hânûñ
16. **Belîgiyle**²⁰ **Hüdâyî**²¹ güft-güdan yine fâriğ mi
Çıkar mı tâze eş'arı ol iki pîr-i²² dânanûñ
17. **Faşıhî Beg** sözüni diñleyüp erbâb-ı²³ ' irfâna
G...tini zarbgîr hicv ile yırtar mı hîzânûñ
18. **Fürûğî**²⁴ ile **Tab'îyle**²⁵ **Lisânî**²⁶ şî'r dirler mi
Nezâ'ir söylenür mi ittifâkı var mı yârânûñ
19. İder mi şâhid-i ma' nâda ḫalkuñ câmesin tebdîl
O **Şâdık Beg**²⁷ daḫi gülçîni mi her bir gülistânûñ
20. Sever mi **Şâlihî** ' **Ulvi**²⁸ ider mi nûş-ı mey dâ'im
Daḫi pâ-mâl mi bî-çâre ol naḫl-i ḫurâmânûñ
21. Ya ol iki birâderler **Emîrî**²⁹ ile **Muhtârî**³⁰
Geçinürler mi aḫrânı yine Ḥassân u Selmânûñ

¹⁹ **Hâtemî**: Divan şairi. Asıl adı, İbrahim olup Edirnelidir. II. Selim'e müteferrikalık yaptı (öl. 1595).

²⁰ **Belîgiyle**: Selîsiyle T.

Belîgi: Divan şairi. İstanbul'da doğdu. Asıl adı bilinmemektedir. Asker kökenli şairlerdendir. III. Murad (sal. 1574-95) döneminde öldü.

²¹ **Hüdâyî**: Divan şairi. İstanbul'da doğdu. Asıl adı, Mustafa'dır. Mesleği müezzinliktir (öl. 1584).

²² pîr-i: merd-i T.

²³ diñleyüp erbâb-ı: diñledür mi ehl-i T.

²⁴ **Fürûğî**: Divan şairi. Aslen Bursalıdır (öl. 1613).

²⁵ **Tab'î**: Bu dönemde aynı mahlası kullandığı belirtilen birkaç şair vardır. Bunlardan hangisi olduğu tespit edilememiştir.

²⁶ **Lisânî**: Divan şairi. Asıl adı, Yahya olup İstanbulludur (öl. 1609).

²⁷ **Şâdık Bey**: Edirneli, Dîvân sahibi bir şairdir (öl. 1588).

²⁸ **Ulvi**: Divan şairi. İstanbulludur. Asıl adı Mehmed olup Derzizade sanıyla meşhurdur. Divan sahibidir (öl. 1585).

²⁹ **Emîrî**: Divan şairi. İstanbulludur. Asıl adı Mehmed olup Emir Hâşim Çelebi'nin oğlu, şair Muhtârî'nin de ağabeyidir (öl. 1580).

³⁰ **Muhtârî**: Divan şairi. İstanbulludur. Emir Hâşim Çelebi'nin oğlu, şair Emîrî'nin ise kardeşidir.

31. Çalar mı pâreye 'uşşâkı her gün **Dürzi İbrâhîm**
Yolın bekler mi hûblar her gice ol çeşm-i fettânûñ
32. Kõlında mı daħi ol tîrger **Qazzâz Maħmûduñ**⁴²
Kemâlî ile var mı eyliġi⁴³ ħançerli sultânûñ
33. Bilürler mi yine qadrini 'uşşâkuñ⁴⁴ müzellefler
Tamâm a' lâlûġı var mı Ĥudâvirdiyle Tûbânûñ
34. Ben anuñ zelle-i sîmininûñ âşüfte-ħâliyem
Daħi bir zevke qâbil yiri⁴⁵ var mıdur Balabanuñ
35. Aşaġı çireġi a' lâ mı daħi⁴⁶ orta pehlûnuñ
Yine kuyruk şoġumı ile zevki var mıdur anuñ
36. Müferriħ⁴⁷ qahvelerle qahve-ħâne daħi işler mi
Yine dîvânesi mi **Kör Cebeci Qaraoġlanuñ**
37. Urum Şolaq işitdük qahve-ħâne çâvuşı olmış
Begenmez mi yine birisini fincânûñ⁴⁸
38. **İmâm-zâde** daħi üftâdesi mi **Camcı-zâde**yle
Boyacı-zâde ol mey-ħâneci maħbûb-ı tersânûñ
39. Ğulâm-pâreleri ħalk içre arar yine⁴⁹ bulur mı
Çıkar mı torısına keçi mihrezden çıraqmanuñ
40. Biz andayken **Hevâyi**⁵⁰ ırmaġ isterdi Sitanbuldan
Ĥırıldısı şavuldı mı ola şonında ' ayyânûñ

⁴² Ol: - S., SÖ.

⁴³ Kemâlî ile var mı eyliġi: Yine a' lâlûġı var mıdur o T.

⁴⁴ yine qadrini 'uşşâkuñ: qadrini 'uşşâkuñ ol iki T.

⁴⁵ zevke qâbil yiri: seyre qâbil zevki T.

⁴⁶ Daħi: yine T.

⁴⁷ Müferriħ: mübahħar T.

⁴⁸ Bu beyit, T'de yoktur.

⁴⁹ yine: daħi T.

⁵⁰ **Hevâyi**: Divan şairi. Bursalıdır. Asıl adı, Mustafa'dır (öl. 1606).

41. Yanınca gezdürür mi [ol] cıruz⁵¹ tazısını daği
Yuvalanur mı eṭrāfında ḥaṅṭal boḫlı bostānuñ
42. Kaçurduğı uyuz tazısın añup daği aḡlar mı
Yine **Ḳanburi Ḳāşif** yügrügi mi k'orta meydānuñ
43. 'Acem-zāde odası çengiyānuñ tekyegāhı mı
Yine şorbası çıkar mı şeb-i cum' ayla ferdānuñ
44. Ziyāfet deynin itdi mi edā ol bellü Beg-zāde
Daği şırtında mı eski bezerli fuṅnası anuñ
45. Terāşı geldi mi ol **Ḳābilīnūñ**⁵² ḥaṭṭı ḳābil mi
Üzer mi bıyıḡın ḡırbāl-çihre ser-tırāş anuñ
46. Dibāḡat eylemez mi çihresin **Tācir 'Alī Bālī**
Müseyyeb mi daği ol aḳçeli ḳarısı ortanuñ
47. Ḳarıdı gitdi daği şivesin ḳomaz mı⁵³ **Ḳız Muşlī**
Sever mi ḡāhī'anı 'aşḳ ile Maḥmūd Paşanuñ
48. **Baba Müştāk** ider mi g..tlerin zevḳin yine bol bol
Daği ḥükkām mı ortalarında bāḡ u bostānuñ
49. Ḳul oḡlıdur nice yoldaşlıḡı olmuş durur zāhir
Muḳarrer mi 'Alī ḳodoşa tīmār emri Paşanuñ
50. Edirne ḥaḫımuñ ḫālinden istifsār iderlerse
Diyesin her biri āşüftesi şaḥn-ı gülistānuñ⁵⁴
51. Ḥalāş oldu mı **Luṭfī** bend-i gird-āb-ı felāketden
Küçük cinn ile anlar şavdılar mı nekbetin anuñ

⁵¹ cıruz: uyuz E.

⁵² **Ḳābilī**: Divan şairi. İstanbul'un Gürānī mahallesindendir. 1566/67 ile 1586 yılları arasında öldüğü tahmin edilmektedir.

⁵³ daği şivesin ḳomaz mı: ḳomaz mı şivesin daği T.

⁵⁴ āşüftesi: āsūdesi E; odası S.

52. ‘**Ubeydî**⁵⁵ yumdı göz dāru’l-fenādan eyledi rihlet
Ferāğı var gazel tarzından **Emri**⁵⁶-i sūhandānuñ
53. Şikār ile muḳayyeddür görünmez şehirde ekser
Ḳazā-yı Edrinedür cilvegāhı **Mir**⁵⁷ **Ḳaplanuñ**
54. Olup her gün müdāvīm diñleyenler işidürler mi
Yine **La’līn Ḳabādan**⁵⁸ kışşasını şāh-ı merdānuñ
55. Daḫi **Topçı** ‘**Alīnūn** altı ayda doğdı bir oğlı⁵⁹
Babası kaçdı gitdi anası ḳodı adın anuñ
56. Bu ebyāt-ı dürer-bārı ilet şehir-i Sitānbūla
Yazılsun her birisi şihḫatī ḳaşd ile yārānuñ
57. Ferāğum var benüm⁶⁰ ḫalk-ı cihānuñ medḫ ü ḳadḫinden
Maḫabbetle murādum zıkr ider a’ lānuñ ednānuñ
58. Muḫaşşal **Sā’ī**-i āşüfte-dil bu deñlü sa’ y itdi
Eger sen daḫi a’ lā⁶¹ eyler iseñ kendü iḫsānuñ
59. Varur mı gāhī yārān Cān-fezā vü Ca’ fer-ābāda
Çıkar mı seyre zevraḫlar ile ḳumşalda deryānuñ
60. Müzeyyen mi felekler gibi gün yüzlü meleklerle
Yine⁶² zevḳi Yeñiḳapuda her ḫāk-ı mu’ allānuñ
61. Daḫi zen-pāre mi **La’lī**⁶³ kemāl ile meşāhir mi
Yine pejmürdelik şeklinde ol verd-i muḫarrānuñ

⁵⁵ **Ubeydî**: Divan şairi. Edirne’de doğdu. Asıl adı, Abdurrahman’dır. Divan sahibidir (öl. 1573).

⁵⁶ **Emri**: Divan şairi. Edirne’de doğdu. Asıl adı, Emrullah’tır. Divan sahibidir (öl. 1575).

⁵⁷ **Mir**: Şir T.

⁵⁸ **Lâlin Kaba**: Bursalı Seyit Mustafa Çelebi, III. Murat (sal. 1574-95) dönemi meddahlarındandır (öl. 1601).

⁵⁹ bir oğlı: oğlanı T.

⁶⁰ Ferāğum var benüm: Ferāğı var anuñ E.

⁶¹ A’ lā: eyce E.

⁶² Yine: Var mı E.

⁶³ **La’lī**: Divan şairi. İstanbulludur. Asıl adı, Mehmed’dır. Müderrislik yaptı (öl. 1611).

62. **Lebîbî**⁶⁴ âb-ı rûy-ı zümre-i hayl-i helâ-ğ'orân
Yine şâ'ir geçinüp mühmelâtın yir mi dünyânuñ
63. Der-i⁶⁵ erbâb-ı devletde başın gözin yararlar mı
Nüvisî⁶⁶ mağlaş idüp herze yiyen cimrî'cingânuñ
64. **Şıyâmî**⁶⁷ diñüz kör **Nâlişî**⁶⁸ cem'ide dîvânın
İşiden kimseler cânına la'net oğuya anuñ
65. Geçinür gâyet ile nüktedân ol **Çeşmî**⁶⁹-i remmâl
Bilür mi müşteri'hağladuğın yanında oğlanuñ
66. **Peyâmî**⁷⁰ mağlaş ile şî'r dir mi yoğsa fâriğ mi
Dağî mümtâz-ı dil-ber mi Mehemmed Hânı Bursanuñ
67. **Mü'ezzîn-zâde** âşüb-ı dilüm cânım Mehemmed Şâh
Şorup hâlin ele alur mı göñlini ehibbânuñ
68. Yine zerrîn-küleğ mi şem' gibi Yûsuf-ı şânî
Serîri Mışr-ı'izzet mi yiri ol mâh-ı Ken'ânuñ
69. 'Aceb çarpılmış idi **Cin Hüseyne** bu dil-i remmâl
Perişân oldı derd-i hicr ile ol perişânuñ
70. Sever mi ya ser-âmed **Muşlî**-i nâ-puğte dîvâne
Gedâyî⁷¹ pây-mâli mi dağî ol nağl-i zîbânuñ⁷²
71. Ağaççı-zâde çaluba çeker mi varuban her gün
Yine taqyâların dükkânda yorğancı Süleymânuñ

⁶⁴ **Lebîbî**: Divan şairi.

⁶⁵ Der-i: varup T.

⁶⁶ **Nüvisî**: Divan şairi.

⁶⁷ **Şıyâmî**: İstanbul Galatalıdır. Asıl adı, Mehmet Ali'dir. Divan sahibidir (öl. 1654-55).

⁶⁸ **Nâlişî**: Divan şairi.

⁶⁹ **Çeşmî**: Divan şairi.

⁷⁰ **Peyâmî**: İstanbullu olup bir yayabaşının oğludur. Sultan III. Murat dönemi şairlerindedir.

⁷¹ **Gedâyî**: Divan şairi. Antakyalıdır. Mesleği kâtiplik olan şair, özellikle nestalikte ustaydı.

⁷² nağl-i zîbânuñ: serv-i bostânuñ T.

72. Ya **Haydar-zāde** düzgünle düzünüp koşunurlar mı
Taķılur mı g...tine anlaruñ eşķāşı dūnyānuñ
73. Çevirür çevirür ardına ķor mı surnāci⁷³ pīri
Ķalaķlı yanını tezgāhmuñ ardında surnānuñ
74. Yeñi ħünkār ķulı vardı mı yārān-ı Sitānbūla
Girībānī güzelle aşlı ne itdügi da' vānuñ
75. Düdük şurna çalar mı gāhī⁷⁴ aĥvel şurnazenbaşı
Başı hoş mı anuñla **Yārī**-i şūĥ-ı dilārānuñ
76. Beşirle Ğonce Aĥmed ķan şeh-levendüm mi
İkisi daĥi maryolları oldu mı ķadırģanuñ
77. Yine lāf u güzāfın diñlemeden ĥalk 'āciz mi
O mir-i 'āşıķānuñ mübtelāsı **Ķara Yahyā**nuñ
78. Ayak ĥaffāf[ı] mıdur daĥi ol Bayram ile Turgud?
Arāzil pāzvengi gūşesin bekler mi dükkānuñ
79. Şalar mı nerdübānī **Muşlī**yine dehre āvāzi⁷⁴
İder mi seyrini her dem Ħicāz ile Şıfāhānuñ
80. 'Arab zıkrin oķurlar mı yine **Altuncı-zāde**yle
Olur mı seyri Ekmel Tekyesinde⁷⁵ yine⁷⁶ aĥbābuñ
81. Alurlar mı öñüni çalgıcı çingāneler yolda
Beni şalduñ uzak yollara diyü Aķbabanuñ
82. İder mi ĥalkā şekvāyı Ħasandan taķyeci ĥ'āce⁷⁷
Yine dükkānı menzilgāhı mıdur ĥayl-i ĥübānuñ⁷⁸

⁷³ surnāci: şurnāci S.

⁷⁴ āvāzi: āvāze S.

⁷⁵ **Ekmel Tekyesi**: Fatih Sofular semtinde Şeyh Ekmeleddin Efendi'ye nispetle Ekmel Tekkesi diye anılan Halveti tekkesi.

⁷⁶ Yine: gāhī S, T.

⁷⁷ taķyeci ĥ'āce: taķyeci-zāde SÖ.

⁷⁸ ĥübānuñ: cūvānānuñ E.

83. Unutturdu⁷⁹ mı na' lîni ya **Hâfız-zâde**-i Mıŝrî
Mücellidle yinür mi berŝi ol Nûh-ı Yehûdânũ
84. Mıŝırda ahve-i ' Oŝmândan terci iderler mi
alatada ienler ahvesini **Seydî Mûsânũ**
85. O⁸⁰ Kûtahyalılar iŝledürler mi **Siyâvuŝı**⁸¹
Tonanma itdiler mi seyri ıkdı mı tonanmanũ
86. Yakında küfri ŝabit oldu mı **oca Malkoũ**⁸²
O hınzîr oldu mı perhîzkârı ehl-i tuyânũ
87. Kekez olanlarũ g...ti bezi ol **ŝâmî**-i pâzeng
Yanınca destmâlin götürür mi daı yârânũ
88. Öñine uğrayanı alup alır mı ara hınzîr
Vücûdı var mı⁸³ yanında o rûbâh bezistânũ
89. İder mi **ŝafi'î** havzında uŝl kîr-i nâ-pâki
O muqlim **Kâtibî** dürzîlerũn pîr ü tüvânânũ
90. Sa' âdet-hânesinde gösterür mi gâhî yârâna
Yeşil Beg engini aanesini rûh-efzânũ
91. **ŝuyolcu olı** peyveste iki hûnî-i bed-ihre⁸⁴
Gezer mi ortada menfûrî mı a' lânũ ednânũ
92. Aaçdan düŝdi mi zihgîrci-zâde **kefşger Yahyâ**
Yiyelden daı itmezler mi seyrin[i] Galatanũ
93. Zariâne sipâhîler inerler mi binerler mi
Ata ' aŝı velî g...tler esîri mi yine ŝânũ

⁷⁹ Unutturdu: unutuldu mı E.

⁸⁰ O: ya E.

⁸¹ **Siyavuş Paşa**: Kanijelidir. III. Murad döneminde üç kez sadrazamlık yapmıştır (öl. 1602) .

⁸² Malkoũ: mel' unũ T.

⁸³ var mı: yok mı T.

⁸⁴ iki hûnî-i bed-ihre: o bengî dün u bed-ihre T.

94. Elinde gonceveş tûmâr ile luğaz-ı⁸⁵ güftârı
O **Şadıķ Beg** yine gülçinidür gülzâr-ı ma' nānuñ
95. Gözüm yaşı gibi rāh-ı⁸⁶ Sitānbūla revān oldu
Fedāyī Beg o nūr-ı dīdesi a' yān-ı insānuñ
96. Gidiler serveriyken h̄ızler ser-⁸⁷ askeri oldu
Acā'ib şāmı varmış **Üsküdarī Bulğur Ağanuñ**⁸⁸
97. Şadā-yı sūz-nāki hayli inler ķalb-i maħzūnı
Varur na' t-ı şerīfin diñledür **H̄ānende Arslanuñ**
98. Temāşā-yı cemāl-i bā-kemāli gön̄lümüz egler⁸⁹
Üzegir-zāde⁹⁰ ol sim̄in-beden mümtāz-ı⁹¹ h̄übānuñ⁹²
99. Muħaşşal kışşayı taṭvīl kılduñ muħtaşar it gel
Haķīķatde degül ķaṭresin şerḥ itmege_⁹³ ummānuñ
100. İde pīr ile tā ki bu maķūle kışşayı taķrīr
Cevābında şavāb olmaķ gerek ol merd-i dānānuñ⁹⁴
101. Kerem idüp edāsını şadedden⁹⁵ itmeye h̄āric
Murādum bu irince gūşına erbāb-ı ⁹⁶ irfānuñ
102. Edeb itsün ri' āyet itmesün küstāhlıķ kimse
Haķīķāt h̄ālī yoķdur hiç ferde aşlı bühtānuñ⁹⁶

⁸⁵ luğaz-ı: mağz-ı T.

⁸⁶ rāh-ı: elden T.

⁸⁷ Oldı: olmuş E.

⁸⁸ **Üsküdarlı Bulğur Ağa**: Asıl adı, Abdurrahman'dır. Sancak beyliğı yaptı.

⁸⁹ Temāşā-yı cemāl-i bā-kemāli gön̄lümüz egler: Şafāyı ṭāb'-ı taḥşil eylerüz seyr-i cemālinden T.

⁹⁰ Üzegir-zāde: Öreke-zāde T.

⁹¹ mümtāz-ı: muḥtārı T.

⁹² h̄übānuñ: devrānuñ E.

⁹³ Bu beyit, T ve S'de yok.

⁹⁴ Bu beyit, T ve S'de yok.

⁹⁵ şadedden: ḥaddden T.

⁹⁶ H̄āl: gerek E.

Sonuç

Klasik Türk edebiyatında bazı türler hem manzum hem de mensur şekilde kaleme alınmıştır. Bu türlerden biri de mektuptur. Mensur olanlar genellikle münşeat adı verilen mecmualarda toplanmış, manzum olanlar ise şairlerin divanlarında ve çeşitli şiir mecmualarında karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmamızın da konusunu oluşturan manzum mektuplar; gazel, kaside, mesnevi, murabba gibi farklı nazım şekilleriyle kaleme alınmışlardır. Manzum mektup yazımının adeta bir moda hâlini almasında ve şairler tarafından revaç bulmasında 16. yüzyıl şairlerinden Deli Birader Gazâlî'nin Mekke'den İstanbul şuarasında gönderdiği mektubun önemli bir rolü olmuştur. Deli Birader'in bu mektubuna Zâtî, Rûmî ve Kâtip Câfer Çelebi aynı üslupla cevabi olarak manzum mektup yazmışlardır. Bu mektupları müteakiben farklı şehirlerde olan ve bu tarzda birbirlerine mektup yazan şairlerin sayısında bir hayli artış olmuştur. Bu şekilde manzum yazmayı tercih eden şairlerden birisi de Sâ'î'dir.

16. yüzyıl şairlerinden olan Sâ'î'nin, hicve ve hezle yatkın bir mizaca sahiptir. Özellikle Can Memi lakaplı Sâ'nî ile karşılıklı hicivleri meşhurdur. Sâ'î, Edirne'den İstanbul şairlerine gönderdiği 102 beyitten müteşekkil manzum mektubu, kaside nazım şekliyle yazmıştır.

Manzum mektupların birçoğunda olduğu gibi saba yeline seslenerek mektuba başlayan şair, ondan soru yoluyla İstanbul'daki bazı şahısların ve mekânların hâllerinden bilgiler almak istemiştir. Mümkün olduğunca her beyitte şahıs veya yer adı zikreden şair, bunların sahip oldukları bazı özellikler hakkında da bilgiler vermiştir. Tezkireler ve biyografik kaynaklardaki değerlendirmelerle örtüştüğü görülen bu bilgiler, şairin yaşadığı dönem hakkında bilgi vermesi bakımından oldukça önemlidir. Eserde sade ve akıcı bir dil kullanılmış, mizahi bir üslup tercih edilmiştir. Eser, bazı beyitlerde müstehcen ifadeler de barındırmaktadır. Ancak bu durum, şairin mizahi üslubu göz önünde bulundurulduğunda normal görülmelidir.

Kaynaklar

Açıkgöz, Namık (2017). *Riyâzü's-Şu'arâ*, Ankara: KTB. Yayınları. [E.T. 05.03.2018]. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/54137,540229-riyazu39s-suarapdfpdf.pdf?0>.

Ak, Coşkun (2001). *Bağdatlı Rûhî Divânı, Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Üniv. Yayınları, Bursa.

Akbayar, Nuri (hızl.) (1996). *Mehmed Süreyya, Sicill-i Osmânî (Yâhud Tezkîre-i Meşâhir-i Osmânî)*, C. 5. Kültür Bakanlığı-Tarih Vakfı Ortak Yayınları, İstanbul.

Bozkurt, Nebi (2004). “Mektup”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, Ankara.

Canım, Rıdvan (2018). *Tezkiretü’ş-Şu’arâ ve Tabsiratü’n-Nuzamâ*, Ankara: KTB. Yayınları. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 01.02.2019].

Çakır, Ömer (2005). *Türk Edebiyatında Mektup*, Gazi Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Dehhoda, Ali Ekber (1373). *Müessese-i Lugatnâme-i Dehhoda*, C. 13, Tahran.

Develi, Hayati ve Rifat, Sâmih (2002). *Sâî Mustafa Çelebi, Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye (Yapılar Kitabı-Mimar Sinan'ın Anıları)*, Koçbank Yayınları, İstanbul.

Durmuş, Tuba İşinsu (2014). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, [E.T. 20.05.2019], <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6116>.

Gölpınarlı, Abdülbaki (1965). “Hurûfilik ve Mir-i Alem Celâl Bik’in Bir Mektûbu”, *Türkiyat Mecmuası*, C. XIV, s. 93-110.

Hamami, Erdal (2001). *Râmî Dîvânı*, KTB. Yayınları, Ankara.

İsen, Mustafa (1994). *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Akçağ Yayınları, Ankara.

İyianlar, Arzu (2005). “Molla Çelebi Külliyesi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 30, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul, s. 243-45.

Kayabaşı, Bekir (1997). *Kâfzâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'âr'ı*, İnönü Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.

Kılıç, Atabey (1996). “Mirzâ-zâde Ahmed Neylî ve Manzum Bir Mektûbu”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 101, s. 193-204.

Kılıç, Filiz (2018). *Meşâ'irü's-Şu'arâ*, Ankara: KTB. Yayınları. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 01.02.2019].

Kurnaz, Cemal ve Mustafa Tıncı (hızl.) (2001). *Mehmet Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâilî- Dîvân Şâirlerinin Muhtasar Biyografileri*. C. II. Bizim Büro Yayınları, Ankara.

Mecmû'a-i Eş'âr, Edirne Selimiye Kütüphanesi, 22 Sel 2309, vr. 11a-12a.

Mecmû'a-i Eş'âr, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, T 1532, vr. 149b-150a.

Mecmû'a-i Eş'âr, Süleymaniye Kütüphanesi, Çelebi Abdullah 315, vr. 53b-55a.

Okay, Orhan (2004), "Mektup", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 29, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul. s. 17-18.

Okuyucu, Cihan (2004). *Ereğlîli Turâbî Dîvânı*, Fatih Üniv. Yayınları, İstanbul.

Saatçi, Suphi (2008). "Sâî Mustafa Çelebi", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 35, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul. s. 539-41.

Solmaz, Süleyman (2018). *Gülşen-i Şu'arâ*, Ankara: KTB. Yayınları. [Erişim Tarihi: 01.05.2019]. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/56733,ahdi-gulsen-i-suarapdf.pdf?0>.

Sungurhan, Aysun (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkîretü's-Şu'arâ*, Ankara: KTB. Yayınları. [Erişim Tarihi: 01.03.2019]. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83504/kinalizade-hasan-celebi---tezkiretus-suara.html>.

Şahin, Esmâ (2014). "Ulûî, Terzi-zâde Mehmed Ulûî Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, [E.T. 22.05.2019], <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=3891>.

Şehrengîz ve Nâme Mecmuası, Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphanesi, ASL 322-339.

Şemseddin Sâmî (1314). *Kâmûsu'l-Âlâm*. C. 4, Mihran Matbaası, İstanbul.

Yavuz, Fikri ve İsmail Özen (hızl.) (1972). *Bursalı Mehmed Tahir, Osmanlı Müellifleri*. C. 2. Meral Yayınları, İstanbul.

Zavotçu, Gencay (2009). *Zehr-i Mâr-zâde Seyyid Mehmet Rızâ, Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Tezkiresi*. Ankara: KTB. Yayınları. [Erişim Tarihi: 01.01.2017]. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/belge/1-83506/zehr-i-mrzâde-seyyid-mehmed-riza---tezkire-i-riza.html>